

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.25, maj 2025

Indledningen er redigeret af Jon Tafdrup og Steen Tullberg

Tilsyn ved ph.d. Jesper Tang Nielsen

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med punktkommentarer, tekstredegørelse og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2026

Indledning til “Samtaler om den Christelige Børnelærdom”

ved Stine Kylsø Pedersen

Indhold

- 1 Anledning
 - 1.1 Baggrund
- 2 Indhold
- 3 Samtalen som genre
- 4 Efterliv
- 5 Anvendt litteratur

1 Anledning

På forsiden af *Dansk Kirketidende* den 18. november 1849 udkom en dialog af Grundtvig med titlen “Samtaler om den Christelige Børnelærdom”. Her føres en replikveksling i klassisk katekismus-stil mellem en “Yngling” og en “Olding” om den rette indføring i kristendommen.

I løbet af 1830'erne var Grundtvig begyndt at beskæftige sig i højere grad med børns kristne opdragelse og undervisning i kristendomskundskab, og hans holdning til brugen af Luthers *lille Katekismus* som lærebog i denne sammenhæng var et emne, der fyldte i flere skrifter særligt i 1840'erne og frem (Holm 2017, s. 23, 26). “Samtaler om den Christelige Børnelærdom” er et eksempel på denne tendens i forfatterskabet, hvor Grundtvig tog afstand fra den gængse konfirmandundervisning, som metodisk bestod af terperi. Han var blevet overbevist om, at tvangslæsning og udenadslære ikke kunne vække en levende kristendom i børnene.

1.1 Baggrund

Siden Grundtvigs teologiske vending i midten af 1820'erne (hans ‘mageløse’ opdagelse) var han på baggrund af opgøret med den rationalistiske fløj nået frem til

den erkendelse, at kernen i kristendommen ikke skulle findes i *Bibelen* eller i bekendelsesskrifterne, men derimod i menighedens tro. Han fandt trosgrundlaget særligt prægnant formuleret i Jesu egne ord i forbindelse med indstiftelsen af nadveren og dåben samt i den apostolske trosbekendelse, som han mente, den opstandne Kristus selv havde lært sine apostle. Den mundtligt overleverede tro anså Grundtvig derfor som uforandret gennem tiderne, til forskel for en historisk-kritisk tilgang, som medførte usikkerhed angående *Bibelens* historiske troværdighed.

Med dialogen forsøgte Grundtvig at udfolde sit synspunkt om, at den nødvendige viden om kristendommen var mere enkel end hidtil praktiseret og hovedsageligt burde meddeles mundtligt (Thyssen 1983, s. 341).

2 Indhold

“Ynglingen” (Y.) indleder samtalen med ønsket til “Oldingen” (O.) om at “høre alt hvad du har at sige om den *christelige Børnelærdom*” (sp. 97). Denne forespørgsel leder frem til Luther og *Den lille Katekismus*, som O. roser, men erklærer utidssvarende, idet han plæderer for, at sand kristen oplysning ikke kan tilegnes ved udenadslære eller teoretisk viden. De når frem til, at man må begynde, hvor det hele begyndte, nemlig med Kristus som “Bygmester og Oplyser” (sp. 99).

Grundtvig kommer til at foregribe sin pointe om, hvor den kristne grundvold findes, da han lader Y. påstå, at O. har fremhævet dåben som svar på spørgsmålet om børnelærdommens fundament (sp. 100). Dette fører til en længere diskussion om Jesu indstiftelse af dåben, som Grundtvig refererer til som “Daabs-Ordet” (jf. Matt 28,18-20), samt trosbekendelsen, “Daabs-Pagten”, der lyder ved dåben, og om hvorvidt man kan være sikker på, at ordlyden virkelig er Kristi egne ord. Derudover kommer de to samtalefigurer ind på hvilke andre elementer, der hører til dåben.

Y. takker afslutningsvis O. for at være blevet oplyst og opsummerer, at den christelige grundvold, dvs. kernen i børnelærdommen, skal findes i “*Daabs-Pagten, Daabs-Ordet, Fadervor og Fredlysningen*” (sp. 111), altså trosbekendelsen, indstiftelsen af dåben i den treenige Guds navn, fadervor og Jesu fredshilsen (“Fred være med jer”, jf. Joh 20,19).

3 Samtalen som genre

Dialogformen var ikke Grundtvig fremmed; Henning Høirup har påvist, at denne form for “samtaler”, som Grundtvig kalder genren, ikke er ualmindelige at støde på i forfatterskabet (Høirup 1949, s. 169, 227). Genren er kendt siden antikken og er typisk at finde i belærende og opdragende litteratur.

Med udgangspunkt i Høirups fremstilling betoner Steen Johansen, hvordan Grundtvig benyttede den dialogiske stil i både lyrik og prosa i et forsøg på at skabe levendegørende repræsentanter for forskellige filosofiske og teologiske anskuelser (Johansen 1950, s. [100]). Når man kigger ned over listen af “samtaler”, er der typisk en præst involveret, hvis teologiske synspunkter minder meget om Grundtvigs egen overbevisning; foruden nærværende værk er dette f.eks. tilfældet i dialogen mellem “Præsten” og “Løke” i [“Om Christendommens Sandhed”](#) fra 1826, hvor sidstnævnte figur repræsenterer rationalisterne, dvs. Grundtvigs kirkelige modstandere.

Mange af Grundtvigs dialoger blev først udgivet posthumt, mens andre aldrig nåede trykken. Han udgav eksempelvis ikke selv den dialog, som rent tematisk kan anses for at være en forløber til "Samtaler om det Christelige Børnelærdom" med titlen "Den kristelige Børnelærdom" (udkom i *Dansk Kirketidende* 1876, angiveligt skrevet i 1840), hvor en kristen moder spørger en præst om, hvad hun bør lære sine børn. Kaj Thaning nævner, at Grundtvig yndede at få klaret sine tanker gennem denne form for skriveproces, hvilket kunne forklare, hvorfor så mange af hans dialoger aldrig så offentlighedens lys (Thaning 1981, s. 17).

4 Efterliv

1-tallet under dialogens titel indikerer, at Grundtvig sandsynligvis har haft planer om en fortsættelse. Hans Brun har derudover hæftet sig ved en anden detalje, idet han tolker ordet 'foreløbig' (sp. 107) som en antydning af, at Grundtvig ville arbejde på en 2'er (Brun 1882, s. 495). Han udgav imidlertid ikke noget, der kan anses for at ligge i umiddelbar forlængelse af denne udgivelse rent stilistisk.

Hvad der med sikkerhed kan siges at være en tematisk fortsættelse, udkom nogle år efter i den artikelrække, som Grundtvig fik udgivet i *Kirkelig Samler* mellem 1855-1861, og som blev samlet i en andenudgave i 1868 under titlen *Den christelige Børnelærdom*. Særligt artiklen "[Om den Christelige Børnelærdom](#)" fra maj 1855 kredser om de samme synspunkter ved det utilstrækkelige i Luthers *lille Katekismus* som fundament for kristendomsundervisningen og om Kristi indstiftelse af dåben i menigheden som den egentlige børnelærdom.

5 Anvendt litteratur

- Brun, H. (1882) *Biskop N.F.S. Grundtvigs Levnetsløb, udførligst fortalt fra 1839. Et Bidrag*, bind 1. Christiania, Kolding & København.
- Grundtvig, N.F.S. (1826) "Om Christendommens Sandhed" i *Theologisk Maanedsskrift*, bind 7, s. 1-30 og s. 226-275. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1855) "Om den Christelige Børnelærdom" i *Kirkelig Samler*, bind 1, s. 97-112. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1868) *Den christelige Børnelærdom, betragtet af Nik. Fred. Sev. Grundtvig. Anden Udgave, optrykt efter "Kirkelig Samler"*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1876) "Den kristelige Børnelærdom" i *Dansk Kirketidende*, nr. 19, sp. 313-328. København.
- Holm, Anders (2017) "Grundtvigs Lutherbilleder" i *På afstand. Forskydninger mellem Grundtvig og Luther*, s. 15-36. København.
- Høirup, Henning (1949) *Grundtvigs Syn paa Tro og Erkendelse. Modsigelsens Grundsætning som teologisk Aksiom hos Grundtvig*. København.

- Johansen, Steen (1950) “Grundtvig og teatret. Et par bemærkninger i tilknytning til Robert Neiiendams Afhandling” i *Grundtvig-Studier* 1950, s. 100–102. København.
- Luther, Martin (1532) *Den lille Katekismus*.
- Thaning, Kaj (1981) “Den ‘mageløse opdagelse’s tilblivelse” i *Grundtvig-Studier* 1981, s. 7-29. København.
- Thyssen, Anders Pontoppidan (1983) “Grundtvigs tanker om kirke og folk 1848-72” i *Grundtvig og grundtvigianismen i nyt lys. Hovedtanker og udviklingslinier fra de senere års Grundtvigforskning*, s. 335-359. Århus.